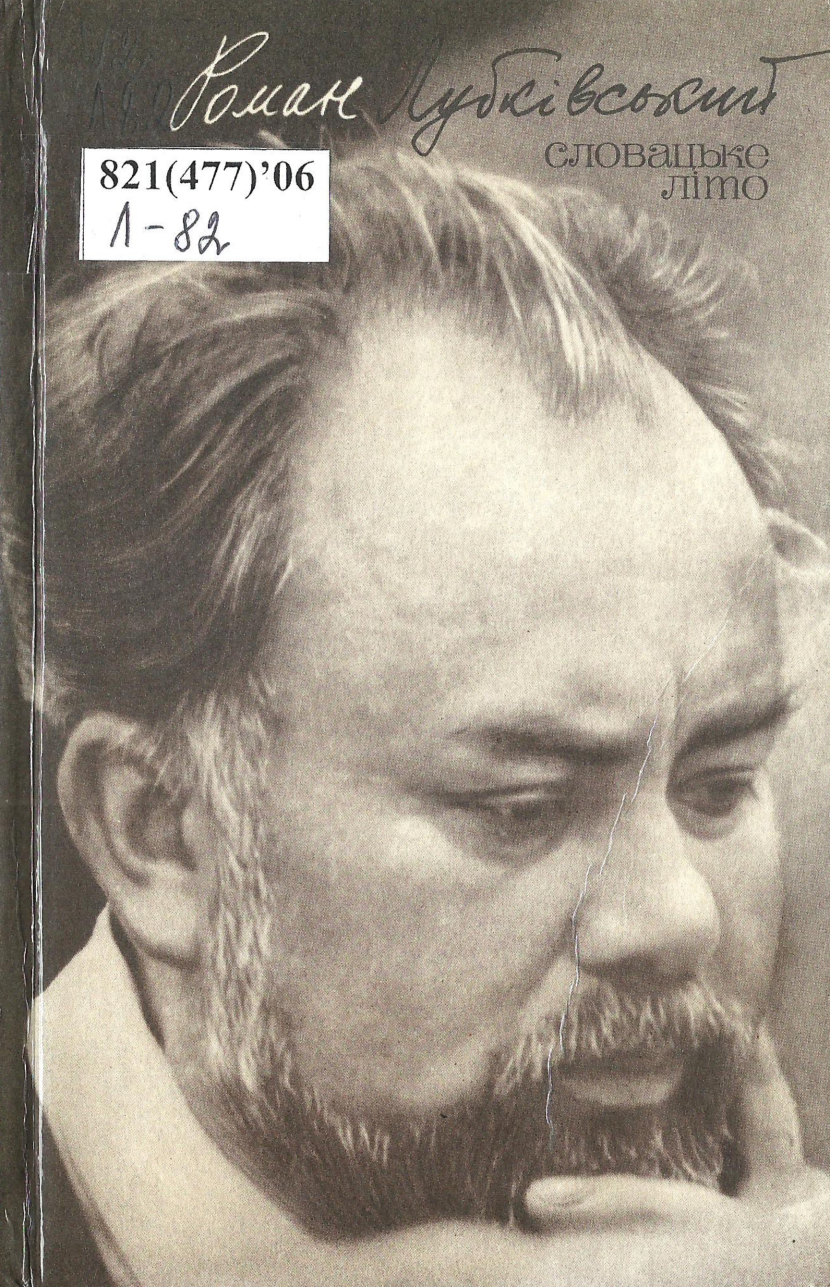

Роман Лубківський

СЛОВАЦЬКЕ
ЛІТО

821(477)'06

Л-82

Роман Лубківський

СЛОВАЦЬКЕ
ЛІТО

Поезії

Київ
«Радянський письменник»
1986

84Ук7-5
Л82

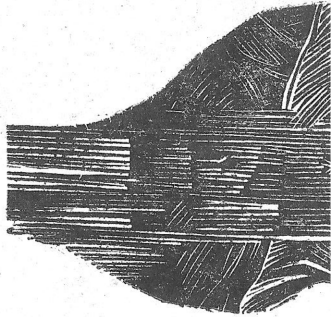
Новый сборник известного украинского
советского поэта,
лауреата Республиканской литературной премии
«Чувство семьи единой»
имени П. Г. Тычины,
составляют стихотворения,
написанные после нескольких посещений
братской Словакии.
Вызовет интерес у читателей и
мастерский перевод поэмы
выдающегося
современного словацкого поэта
Мирослава Валека.

Рецензент М. Ю. Рябчук

Л $\frac{4702590200-063}{M223(04)-86}$ БЗ.1.24.86

© Видавництво «Радянський письменник», 1986

I

ПРИВІТАННЯ СЛОВАЧЧИНІ

Тисячолітня спрага в пісках знаходить живло.
Тисячолітня туга небом гострить крило.
Тисячолітня мрія на камені жне зело.

А ти, маленька Словаччино, тисячолітня
бджоло?

Зламки твердинь підхмарних —
сплюндровані щільники...

Меди стікають між пальців напасницької
руки...

Цупке ялове коріння біліє, наче кістки...

Та поневолені гори облітано за віки!

А де страшна і проклята,
темна, глуха плита,

З-під котрої рідне слово стогоном доліта?

Тисячокрилий пошум за обрій несуть літа:

На праслов'янських липах — музика золота!

Я знову лечу до тебе. Я знову хилю чоло.

Перед порогами Татрів, де спопеліло зло.

Кров'ю за все заплачено. За корінь. За
джерело.

За солод і сіль, Словаччино, тисячолітня
бджоло!

Ти в серці моїм пробудеш,
покіль не склеплю повік,

А хліб, що мене гостила, я материнським
нарік.

Нектар хай ляже в чарунки.

Вином хай заграє сік.

Хай мудрим достигне медом твій
тисячолітній вік!

ТІНЬ ЯНКА КРАЛЯ

Я думаю про Янка Краля.

Він,

Отой бунтар, що закликав палити
Палаци й замки, той архангел мсти,
Той дивний,

майже божевільний Янко,

Що зневажав

цісарський,

царський гніт

І марив

Україною,

козацтвом,

Той Янко Краль,

що блискавками слів

В серцях словацьких

спопеляв підлоту,

Той всюдисущий,

грізний та невловний,

Що навіть у жалярах ¹ поставав

Над жалюгідним

бестіальським світом

Апостолом свободи, —

чом він, Янко,

Умер, забутий,

просто і звичайно —

Не на коні,

не в битві —

на соломі,

¹ Ж а л я р — в'язниця (словацьк.).

Властиво,
в мерві струхлій та гнилій?
Без роду,
без плачу,
без домовини,
У Златих Моравцях
поклали в гріб.
Згубився Янко
в тій страшній соломі,
Немов зернина житня.
А відтак
Він перейшов
навіки в рідну землю
І все забрав:
непокоренну буєсть,
Гіркий талан, і золоте ім'я,
І навіть
свою власну подобизну,
Так, мов обличчя затулив руками
Від часу, від майбутнього,
від нас...
А що нам скаже
Матиця Словацька?
Зберігся тільки
випадковий знімок:
У товаристві славному й відомім
Так наче збоку — худорлява постать
З ціпком та люлькою.
А де ж обличчя?!
Питаю: де обличчя Янка Краля?!
О Янку, Янку,
відслони лице!
Чи ж не прокляття,
що нащадки мусять
Перебирать зотлілі папірці

ФЕДЬКОВИЧ НА БЕРЕЗІ ДУНАЮ

Михайлові Мольнару

Існує літературознавча легенда про те, що Юрій Федькович частину своєї військової служби відбув у Братіславі, колишньому Прешпурку. Ця гіпотеза така ж приваблива, як і розповідь про мандрівку Григорія Сковороди до Токаю через Братіславу... А втім, служачи в 1859 р. у Відні (41-й полк, казарма «Штіфт» на вулиці Маріягільф), Федькович деякий час постоем міг бути і в Братіславі у т. зв. «Касарнях водних» на березі Дунаю. Це — припущення. А ось те, що наш поет шанував словаків і їхню співучу мову,— факт. І про Людовіта Штура міг Федькович чути й знати. Свідомість цього дає авторові право хоч на короткий час «прописати» Федьковича на березі всеслов'янського Дунаю...

Ось провінційний Прешпурк на гравюрі.
Собор. Міхальська брама. Пил століть.
«Касарні водні», темні та понурі...
Пригляньмося: Федькович там стоїть!

Федькович, молод жовнір, там на варті
Невже це він? Мовчить дереворит...
Дунай в хмільнім картярському азарті
Тасує кригу — виявляє сприт...

Ще тільки лютий, а весна в природі!
Зі сміхом панни вбігли на пором...
І годі серцю виспіватись! Годі
Від смутку відмахнутися пером!

Воно, шалене, рветься до Дунаю,
Чей, знає те, чого і сам не знаю...

А знаю те, що знаю: крига скресла,
А мислю те, що мислю день при дні:
Узятися, вхопитися за весла,
Полинуть по дунайській бистрині!

Там, угорі, прадавній, гордий дзвін,
Наполеоном спалений дотла.
Тут — братіславський Град.
Та де він, де він?
Такі ж самі румовища. Зола...

І так — по всьому синьому Дунаї,
І так — по всім широкому Дністрі...
Летять хмарки, мов лебедині зграї,
І я радію кожній, мов сестрі.

Ах, березню, провіснику, вістуне!..
Проклятий шельвах! Стій, Осипе, стій!
Юрма циганська вихилясом суне,
В кареті мчить мадярський багатій...

Лиш біля брами — дітки та бабусі:
«Снеженькі! Првосенькі! Берте, пан...»
Купує. У казарменій задусі
Не пропадуть — поставить в білий
жбан.

Із Модри він, із батьківщини Штура...
Відважний сокіл, мужній Людовіт,
Хоч скрізь панує темрява й зажура,
Вже розбудив словацьким словом світ...

А ми? А в нас? На рідній Буковині?
На ратуші ударив дзвін... Пора...

Вже сутінки, важкі, холодно-сині,
Лягли на місто... Світла і пера!

Та ніч мине — і знову зазоріє...
Пречиста діво, радуйся, Маріє!

О ні, вже від змордованого хлопа
Ніхто не вчує рабського плачу!
Іще побачить вражена Європа,
Як я кривавим словом відплачу

За тих, кого пригноблено й закуто...
Бо слово братнє сили додало,
Бо навіть лютий не шаліє люто,
Бо — ось Дунай, і сонце, і тепло.

Бо навіть, навіть в цім зимовім жарті
Є щось такеє — раз на п'ять століть...
Пожух папір... А він стоїть на варті,
Федькович при Дунаї все стоїть.

КЕТЯГ КАЛИНИ
З-ПІД ТЕРХОВОЇ

Крутим узвозом Вратної долини,
Відбившись від гурту, брів я, брів...
Та враз мене звичайний кущ калини,
Такий собі зелений кущ калини,
Опришківським звичаєм перестрів...

(Яношик звідси, з Терхової, родом.
Рятунок — бідним. Багачам — на смерть.
Це правда. Правда. Та страшніше —
згодом,
Коли над його родом, над народом
Не раз, не два шугав смертельний
смерч...)

Невже стою над збойницьким гніздів'ям?
Віки минули. Три? Чи тільки два?
Кривавий промінь гасне
над верхів'ям...
Вже стала словом, піснею, повір'ям
Яношикова буйна голова:

«Поведзте моєй матері,
Нех ма не чака к вечері...»¹

А мати жде.
Чекає ніч і днину
(Не йдуть — Юрай, Олекса... І Устим...).

¹ Початок відомої словацької пісні.

І посилає за село калину,
Аби вказала шлях до хати сину
Гіллям своїм зеленим та густим.

Калино! Доле! О скорботна мати
Повішених, розп'ятих на хрестах!
Не дай собі галуззя обламати,
Навчай людей високо підіймати
Добро — цей вічний непорочний стяг.

Доходить до космічного розбою!
Перепини, калино, зупини!
Над чорною злобою, над журбою,
Над атомною грізною добою
Червоний кетяг радісно зметни!

Слід западеться навіть по ракетах,
Лихе та підле кане в небуття,
А твій, калино, твій червоний кетяг,
Де б не було, — на долах,
по бескеттях, —
Цвістиме завше, як саме життя.

Калино-мати!

Прихились до мене!
І я — твій син. Погладь мені чоло
І знай, що все — і збойникові гени,
Душа пречиста, і вство зелене —
Під Терховою
в мене перейшло!

АСОЦІАЦІЯ

В алеях
Пештянських парків
бринять
трьохсотлітні липи,
сурмлять
сторічні смереки,
в литаври
б'ють юні тополі...
Та враз — наступає тиша,
та враз повіє грозою...
Майнуло,
як з міді коване,
твое обличчя, Бетховене...
В алеях
Пештянських парків
якої не вчуєш мови!
А найдорожча тиша —
що мовби
ллється із дзбаніка...
Та враз
під серцем заб'ється,
та враз
на очах заблісне
нестлумлена і кривава
сльоза
Василя Стефаніка...
Скажіть, курортні Пештяни,
а чи й на правнуків стане
Стефанікової сльози,
бетховенської грози?

СЛОВАЦЬКІ МАДОННИ

Допоки розкажує вечір
 свою щоденну баладу,—
Покинувши теплі ніші
 в затишних музейних залах,
Словацькі мадонни —
 зі Стражок, з Ломнички — йдуть
 на раду,
Ідуть на світла партизанські —
 на промінь,
 на вогник,
 на спалах.

Їх ніч обсипає росою,
 оздоблює світляками,
Звивається горній вітер
 у грубих фалдах одежі.
Ідуть словацькі мадонни,
 щоб розривати руками
Сувої проклятого дроту, чорні ворожі
 мережі.

Несуть матері словацькі
 важку динамітну ношу,
Несуть патрони і міни,
 стискають теплі гранати.
Якому Майстрові з Левочі,
 якому Вітові Ствошу
Безсмертну поставу цих женщин
 вспівать, закарбувати?!
Окраєць чорного хліба
 і глек вина молодого,
Голублячий тихий шепіт —
 в яскиню і на поляну.

А ще ж там, побіля серця,
шматок полотна льняного —
Щоб рану перев'язати
червоному партизану...
Вони наривались на кулю,
вони потрапляли в засаду,
Багряними смолоскипами
на мінних полях вставали.
Лишалась одна дорога —
дорога в смерть і в баладу.
Не відали про балади,
а йшли на смерть і
вмирали.

Вони на хрестах чорніли,
у печах жахних горіли,
У Кремниці і в Німецькій
я бачив їх скорбні тіні.
Я чую їхнє волення,
ячання їх білокриле
На чорній татранській скелі,
на білій дунайській ріні.
Про них повідає вечір
щоденний свою баладу,
Про них шелескоче тиша
в затишних музейних
залах.
Мої словацькі мадонни!
До ватри мовчки присяду,
Щоб вас побачити поруч
крізь промінь,
вогнище,
спалах.

ІМЕНА

На Міжнародному антифашистському
симпозіумі письменників у Банській Бистриці
у вересні 1974 року

Рвучким, єдиним піднятий поривом,
Підвівся зал. І тиша залягла,
Яка буває тільки перед боєм,
Яка витає славою незримо,
Коли звучать солдатські імена.

Я чув ті імена. Їх знає кожен,
Та кожен їх повторював про себе —
Мов заповіт, мов клятву, мов надію,
Протест, пересторогу, вічний клич.
Було це в Банській Бистриці зеленій —
Вічним серці Словацького повстання,
Під сяючим склепінням Пантеону,
Де відблиски тремтливого вогню
Лягали на розгорнуті знамена,
На пелюстки квіток, на жмут листівок,
На аркуші партійної газети,
На вишиту адресами квартир,
Підпільних явок, списками людей
Буденну звичайнісіньку сорочку¹.

На воронені дула автоматів,
На лиця прямодушні — літніх, юних
Учасників Словацького повстання...

¹ У музеї Словацького національного повстання в Банській Бистриці знаходиться натільна сорочка Александра Маркуша з тюрми в Ілаві, що служила підпільникові для запису конспіративних даних.

Ті відблиски сіяли й на обличчях —
Колишнього радянського солдата,
Болгарського поета-комуніста
І друга з Польщі (він пройшов Майданек),
Француза, чиї вірні побратими
Боролись на землі чехословацькій,
Письменниці з далекого В'єтнаму,
А також політемігранта з Чілі
Та сивого, скорботно-мовчазного
Німецького борця-антифашиста.

Я чув ті імена, що їх беззвучно
Під реквієму траурні акорди
При вогнищі Словацького повстання
Відлунювали голоси живих.

Я чув ці імена :

Дорка.
Джаліль.
Вапцаров.
Неруда.
Фучик.
Галан...

Вони зливалися в однім сузір'ї,
Підносилися п'ястуком нескори,
Вони палахкотіли, як вогонь,
Знаменом вселюдської Перемоги —
Над прахом жертв, над кров'ю і слізьми.

Я чув ці імена, що проростають
Крізь темні сутерени Моабіту,
Бетонні мури офіцерських стрільбищ,
Крізь груддя андалузської землі,

Крізь частоколи із багнетів хунти,
Крізь наклеп і брехню,
крізь смерть і тлін.

Я чув ці імена.

Вони лунали
У супроводі дзвонів Ісла-Негри,
Сіяння білосніжного Пірину,
Перешептів ялини і берези,
Під спів сопілки,
під гітари плач...

Та над усе — могутньо і врочисто,
Піднесено, незламно і суворо,
Розложисто, і гордо, і натхненно
Священні озивалися слова:
«Чуєш, сурми заграли...»

Було це в Банській Бистриці
зеленій,
Вічним серці Словацького повстання.
Неопалимим подихом торкнувся
Зашерхлих вуст
«Інтернаціонал».

І я відчув: усім єством,
всім тілом,
Найменшою клітиною мовою
Перекотилась вогняна напруга,
Щоби на мить, щоби навік злучити
Мене всього із тими іменами,
З тим кожним,
з недомовленим тим словом,
З тим кожним недоспіваним життям.

**СЕРПНЕВЕ НАДВЕЧІР'Я
НА ДУКЕЛЬСЬКОМУ ПЕРЕВАЛІ**

Поема-медитація

*Безсмертним радянським воїнам,
що полягли в боях з фашизмом,
здійснюючи інтернаціональний подвиг
на чехословацькій землі,
де 1945 року спалахнуло
Словацьке національне повстання*

1

Бетоновий серпантин,
ніби пропелер,
угвинчується
в голубе та зелене...

Десь тут
державний кордон,
точка найвища
Дукельського перевалу.

Звідсіль
долина — мовби долоня...

Тиша.
Медова тиша,
гудіння джмелів,
запізніла бліда сунічка...

Лісові горіхи,
мов близнюки,
за пазухою в ліщини...
Лубочні отари хмар,
дзвоніння
струмка в яру.

Дзвін
лілових дзвіночків,
дзвін
блакитного неба,
дзвони
лемківських дзвіниць,
дзвони пекельного сквару...
Дзвоніння. Дзвони.
Дзвони...
Дзвін.

2

Я —
підбитий Ікар —
паду стрімголов
на землю.

Потужні
крила мої
зламано й розбито.

З них
капотить
не віск —
розплавлений алюміній.

Руки,
ноги мої
провалюються
в дим,
як у мох.
Натикається зір
на строщене скло
небес.
а серце,

серце моє
вплавалося
в зорю!
Та все-таки
я лечу,
лечу до сонця,
лечу,
наближаюся,
ось
руку воно подає,
прихиляє
блакитний жбан,
ополіскує
рани мої
туманом
(як молоком)
сих невідомих долин.
Все розумію,
все,
тільки не знаю:
чом
тиша дивна стоїть,
так я
до сонця
лечу,
адже
додому
лечу,
десятки літ
я лечу
над Долиною смерті.

Герць
шалених стихій.

Лавина
розплавленого металу
рине
в зелений діл,
обдираючи землю
до крові
й кості.

Рев поранених «тигрів»,
рик божевільних «пантер»,
апокаліптичний дубляж
жахіть
мезозойської ери:
гусениця
вищить,
скручується,
сповза,
розпадається
на смердючі шматки...

Корчиться
свастика на броні,
мов скорпіон,
набряклий
темінню та отрутою...
Проклята
арійська кров
всякає,
схову шука,
у розколинах,

в гніздах змій,
під кореневищем
чортополоху.

4

Я поліг в невідомім селі
на кременній словацькій землі,
а вона, наче мати, щодень
все співає своїх пісень...

Відгріміли давно бої,
вже не кулі, а солов'ї
тут витьохкують щовесни.
Хочу я повернутись з війни
у далеке своє село...
Але кров моя — в цій землі,
біль її — у моїм крилі.
Як почую горе й біду,
горді крила знову зведу!
Із вогню воскресне крило!

5

Вийду на вежу,
навколо гляну:
там ось Комарник,
ген Зиндранова...

Святий Ян з Дуклі
пасе ожину —
рік на сім боці,
рік на тім боці
(на більше чудо
старий невдатний)...

Туристи в «татрах»,
в малих «фіатах»,
перелітають
мов херувими
незриму смугу,
а те не знають
(а може, знають),
що переходять
по асфальтівці
рубіж кривавий
життя і смерті...

Життя і смерті?

Смерті й Життя!

6

Хто ти, хлопчино?
Голос мені подай.
Як тебе звати,
звідки ти родом? —
з Кошиць?
з Перемишля?
з Оломоуца?
зі Сваляви?
з Луцька?
з Коростеня?
з Ленінграда?
Хто ти, хлопче?
Руку подай —
я вже двічі
старший від тебе,
хоч народжений
у сорок першій.

А біля мене, знаєш,
Степан Гостиняк,
український поет зі Свидника,
біля мене
Маруся Няхай,
українська письменниця з
Пряшева.

Ходимо,
розмовляємо,
читаємо написи,
мовчимо...
Мовчимо,
розмовляємо
лиш очима,
щось шукаємо тут
на землі свіжоскопаній
(під квіти,
що мають зійти до вересня).

І зненацька
тихо мовить Степан:
— Земля поранена.—
Так,
Степане.
Так,
у самісіньке серце:
той невідомий юнак
затулив його
серцем своїм.

7

Та піти б отак навпростець
через гори,
гори й ліси,
де спинитися,
де спочить,
де при ватрі,
де при струмку,
в храмі буковім,
в джунглях трав,
гей, у папороті баладній!
Та піти б отак навпростець
золотою стежкою дня,
бродом місячним побрести
по холоднім сріблі роси
за ліхтариком-світлячком,
орієнтуючись на цвіркуна,
над холодним проваллям сну.

Та піти б отак навпростець,
як іде яворовий лист,
як мандрує липовий цвіт,
як летить по квітках бджола,
зачуваючи інший квіт;
тільки пам'яті згірклий мед
іншим шляхом веде мене.

8

Йду по зорях.
Дорога моя —
між уявою і явою,
поміж спомином і сподіванням,
поміж чорних плит небуття
і черленим променем віри.

Я прийшов.
Я прийшов сюди,
де смертельний вибух, мов куц,
розгорнув огненне гілля,—
навкруги,
навсібіч,
на весь світ,—
в перспективу,
в ретроспективу,
у століття,
в тисячоліття,
пронизав,
мов лазерний шов,
смысл буття
до першооснови!
Вуглецевий аналіз
допомага
встановити безпомилково
вік пожухлої деревини,
що зеленим древом була,
що шуміла довгі роки,
поки дзвінко вляглася зрубом
у Звенигороді
чи в Бресті.

Антрацит, мов добре кліше,
зберігає пам'ять
не тільки
листя,
дерева,
а й повітря,
і конвалії,
і перги,
а буршгин —
він поліг бджоли реставрує!

Тож і я відновлю для вас
кущ вогню,
сатанинський вибух.

І таке молоде життя,
що аж смерть
перед ним зупинилась,
і збентежено відійшла,
і налякано в камені вклякла.

9

А натомість інша жона
(жінка-мати,
жінка-дружина,
жінка-любка,
жінка-донька,
жінка-невістка
чи жінка-внучка)
підійшла
до воїна-сина,
підійшла до воїна-мужа,
до засновника вічного роду,
принесла йому вічний вогонь
і вінки купальських пісень,
згірклу вільгість вербових вуст
і спечаленість губ калини,
тайну тайн,
її пісню пісень,
зновнародження
вічне диво —
не для болю
не для журби,
а щоб жити
і пам'ятати.

Невже все сплигло, мов далекий сон,
Вицвіло на бетоні,
Як Ваша парасолька в кафе «Уніон»,
Забута на підвіконні?

Чим більш наближатимемось
до Вас —

Тим болючіше буде?
Час поспішає. Міняє час
Старі на нові споруди.

Та стукає в серце кров'ю повстання
новітній майдан СНП.
Я не здивуюсь, побачивши зрання
Біля вогнища Вас — Тебе.

Тебе в старомодному макінтоші,
З цигаркою вічною в жмені.
І що Тобі зроблять
чинуші й святоші,
Як Ти — при вічнім знамені

Комуністичної віри та правди,
Комуністичного завтра?
Не погасити безсмертної ватри,
В серці моєму ватра:
— Гей, горить вгорі
вогнище зорі,
опришківська ватра...¹

¹ Рядки з вірша Л. Новомеського «Московський вечір» (у моєму перекладі.— Р. Л.).

ВУЛИЦЯ ШЕВЧЕНКА
У БРАТИСЛАВІ

Новобудови, —
вітрильники,
каравели,
заякорені бетоном
на правім боці Дунаю, —
рвуться
в Дунай небесний,
на плеса тепла й чистоти,
на просторінь
сонце-блакитну.

Мов буруни —
бур'яни,
кучугури глини й жорстви,
будівельний пісок
(не пустельний!).
Бездоріжжя.
Обламана арматура. (Як скрізь...)

Та ні!

Ось уже
з декількох лоджій
вогнєвіє герань —
споконвічний герб
сімейного щастя.
Ось біля вхідних дверей
(Ševčenková, 36)
словацька
мати молодая

озивається
радісно й статечно:
— Та це ж і є
вулиця,
яку так довго шукають...

Вулиця юна,
власне — новонароджена,
мов золота струна,
щодня добриднем вітає
Тараса.

І, мо', відгукнеться Кобзар,
ще й молодю переступить
Дніпро,
і Дністер,
і Карпати,
й Дунай
та спиниться тут,
вість про себе
Шафарику й Гвездославу
подасть
і мосянжевим словом
до них
заговорить...

ПОХВАЛА ІМЕНІ

Єлено, — зелено, черлено,
шалено згоряють дні,
Серпневим крилом полиновим
дзвеніти б мені спрагнено.
А я — заякорив голос,
а я — на одній струні,
А я — на однім диханні,
свічусь — лиш одним:
Єлено.

Хотів би я жити мудро, як вічна живе трава:
Щодня безмовно вмирати,
щоб воскресати щоденно,
Хотів би я бути листям,
в якому цвітуть слова,
Котрі тобі так пасують, як зелень землі,
Єлено.

Хотів би я бути добрим,
як тихий травневий дощ,
Хотів би я бути рвійним,
як вітрове веретено,
Хотів би не чути болю, як і каміння площ,
Де ти ступала ногою,
де ти спинялась, Єлено.

Хотів би я бути ніжним
і в серці стлумити гнів,
Але на поклик тривоги підняти своє знамено,
Щоб серед чорних туманів

і поміж темних вогнів
Мене відшукав твій погляд,
твій погляд один,
Єлено.

І, може, тоді востаннє звезу нелегке крило,
А ясен, мій брат молодший,
підставить туге рамено,
І двоє зазеленієм, щоб радісно всім було,
Щоби печалі та смутки й тебе обійшли,
Єлено.

Колись далеко-далеко згадаєш зелену тінь...
Хтось інший на інший голос піде
й спалахне вогненно,
Та знай: то з твого сузір'я,
з сяйних твоїх володінь
Росою, зоряним пилом постане мій світ,
Єлено.

...Такий полиновий серпень,
така черлена зоря,
Так сонячно і безмежно,
так молодо і зелено...
Хмелію і знов хмелію, і в цім
вина не моя,
Вина — то чия вина,
чия ж то вона, Єлено?..

ДУНАЙСЬКА БАЛАДА

То сон був? Казка? Марєво? Не знаю,
В яким столїтті і коли було...
Але було: пісенний плин Дунаю
І птиці вечорової крило...
А ще було: заплави напівсонні,
Раптовий дощ, блакитна каламуть,
Де по колїна у Дунаї коні,
Немов рожеві тїні, воду п'ють...
А ще: попід сталевими мостами
Плив білий катер — фантастична лодь,
І те, чого не висловить устами,
І те, чого в душі не побороть...
А ще був жест (банальності прикмета!)
Смішний і недоречний, що й казать...
З руки дивакуватого поета
Ти не хотїла білу квітку взять...
О, як це добре, що не захотїла!
О, як це добре — квітка попливла!
О, як це добре — хвиля налетїла
І понесла ту квітку, понесла...
Її повільно баржа обминає,
Жбурляє в чорторий моторок лет.
Таке життя. Мабуть, давно минає
Палких Ромео і сумних Джульєтт.
Я згоден, так. Усе — мана маною,
Як випадковїсть зустрічей-розлук.
Я згоден, так. Хай лишиться зо мною
Хоч музика твоїх смаглястих рук.
Коли не вся, то хоч би зо два тони.
Хоча б один — сумний, то й поготїв.

І усміх непорочної мадонни,
Котру — навіщо? — вигадав чи стрів.
Він жалом золотим, немов кинджалом,
Торкнувся серця і пройшов наскрізь...
Повіяло забутим красноталом,
Блакитним чадом ранішніх узлісь.
...Так мало статись. Сталося. Здійснилось.
Дзвінкою ворожбою напливло.
І сном, що сниться раз на рік, наснилось,
Навіяло, сяйнуло, зацвіло.
Забудеться. Розвіється. Одхлине.
Дунайською водою поросте.
До іскри, до краплини, пелюстини —
Диявольське видіння золоте.
Що це було? Містерія Дунаю
Чи незбагненна магія століть?
Та відчуваю, розумію, знаю
Лишень єдине: серцеві болить.
Боліти од краси — вона безжальна,
Інакшої не знав, не визнаю.
Уявна? Фантастична? Надреальна?
Приймаю — в кров-бо увійшла мою.
Хоч лиш на мить...

Молю і заклинаю:

Нехай ця мить мене переживе!
...В якимсь столітті, а в яким — не знаю —
Там біла квітка по воді пливе...

СТАРОВИННА МЕЛОДІЯ ЛЯ МІНОР

Заграли далекі ріжки,
До них обізвалась валторна.
І містом пішла навпрошки
Мелодія давня, мінорна...

Століття, а може, і два
Пробили куранти на брамі.
Замовкли чарівні слова,
І золото вицвіло в рамі.

О, як мені знову знайти
Ключа від таємного слова,
Аби забриніла в світи
Забута печаль бароккова?

...Як місяць ріжком заторкне
Тоненьку струну телевежі,
Щось дивно знайоме майне
У білій оздобній одежі.

І знов, як у давні роки,
Зоріє вогонь у зброярні,
Музики ладнають смички,
Засвічує вечір ліхтарні.

І знову очікує кінь,
Виблискує сріблом підкова,
І вабить, як місячна тінь,
Далека печаль бароккова.

Немало ще років пройде,
Та хай це тебе не тривожить,
Бо принц королівну знайде,
Красуню юнак відворожить.

Жасминна пахка заметіль
Зав'ється над цими мостами.
А ти усміхнися тіль-тіль
Своїми гіркими устами.

Спахне стремено золоте,
Притулиться вітер до скроні,
І серце моє зацвіте
В твоїй сумовитій долоні.

І знов обізвуться ріжки,
Та тільки не треба печалі:
Такі ж бо завзяті смички,
Веселі такі пасторалі...

І все це музика, і музика, і музика
Старого шарлатана цвіркуна...
А може, просто скригнула галузка,
А може, просто звіялась пелюстка
Біля твого відкритого вікна.

То, може, вітер шарудить афішами,
Як чорний лебідь, скрикнув пароплав...
А ми себе надіями потішимо,
А ми себе надіями потішимо,
Що серпень цей іще не одпалав.

А ми себе сподіваним порадуєм:
Яка то розкіш — мрії про запас!
У білім плині, в трепетанні райдуги
Спинився час? Пливе у вальсі час?

Це все прийшло чи, може, лиш наснилося?
Звідкіль? Звідтіль, із місячних пустель,
Покотиполем тихо прикотилося?
Це — трель зорі,
зорі віолончель?

Та годі, кинем, кинемо, покиньмо
Без відповіді тисячі питань,
Візьмімося за руки і полиньмо
Над синіми полянами світань.

Ми видобудем сяєво із темені,
Щоб ти заснула на моїм крилі...

Як солодко болить, болить плече мені,
Як солодко болить, болить плече мені,
Сурмлять мені вже ранні журавлі.

Вони виходять ламаними колами,
Вони вже бачать іній у росі,
Вони вже чують шторми над атолами,—
На придунайській лагідній косі.

Пора, пора прощатися із плесами,
А ти говориш: ні, ще не пора...
Овій мене, овій своїми веснами,
Овій мене, овій своїми веснами,
Спали в пречистім поблиску пера.

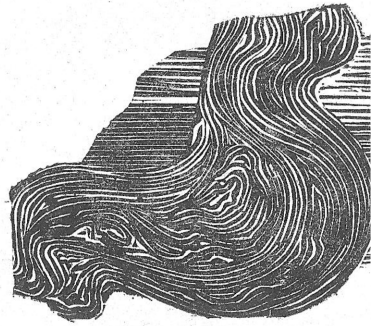
Щоб я колись воскрес, немов пелюстка,
І все це повторилося сповна,
Щоб знову музика, і музика, і музика
Мене водила до того вікна.

Де ти живеш, де скрипнула галузка,
Де ти — чи спиш? не спиш? — ніхто не
зна,
Де тільки музика, і музика, і музика,
Де тільки музика, і музика, і музика...
Я підкупив старого цвіркуна...

Перекладаю вірші побратима
Зі словником чи то без словника.
Найголовніше — що в них? Настрій?
Рима?

Чи неловима музика рядка?
Усе, як є, сприймаю і приймаю
І радості своєї не таю.
Так, наче побратима обіймаю
І для братання руку подаю.
Приймаю друзів із Москви та Мінська,
Щоб їхнє слово в серці зацвіло,
Щоб їм відкрила мова українська
Мого народу щедрість і тепло!
Я першотвору вірю, наче брату.
Любов'ю витлумачую добро...
О горда неосяжність Арарату,
Голубки братіславської перо!
Перекладаю вірші побратима —
Веду, подавши руку через міст.
І музика, здавалось неловима,
Мені являє найдорожчий зміст.
...Враз під рукою заспіває рима:
Озвалась далеч, лебедем ячить...
Перекладаю слово побратима —
Нехай по-українськи зазвучить!

II

МИРОСЛАВ ВАЛЕК

СЛОВО

Поема

*Комуністичній партії,
котра навчає мене бути
людиною*

1

Перечитають, залів глибину
струснуть левиним позіхом: «Ну-ну.
Вірш написав. Про се, про те. Слівця».
Поезіє, вдовиченько співця,
ти мала всіх! Але тебе — чи всяк?

Ні той романтик, дурень, той дивак ¹,
в чийм віконці сяли дивосвіти,
чи досить доторкнутись було тіла,
аби жилося, хоч душа боліла?

Таке приблизне все, як не кажи ти,
о дивовижне curriculum vitae ²,

кохаєтесь, не можучи любити,
все просто: треба йти вже чимскоріш.

Так ось любов, ненависті страшніш,
адже він зна, що з іншим спиш давно,
а те, що гладить,— плюш або рядно,
що він тобі належить,
а тобі йому належать не дано.

¹ Натяк на словацького революційного поета-романтика Янка Краля (1822—1876). (*Тут і далі примітки мої.— Р. Л.*)

² Життєвий шлях (*лат.*).

І ти вчинила так, як сновидіння.

У серці пустка. Вірша вітровіння.

І впевненість: повернуть неодмінно
любов, надії та дощі рясні.

Але та пісня, лиш та пісня — ні.

Пісня пісню повела
доокруг стола — ла-ла.

І одна пісня спати прилягла.

А друга слізьми іспливла.

2

Так ось вам пісня. Перший же рядок
тягніть, немов щасливий жеребок.

О, так, звичайно, йдеться про азарт!

Життя — воно також, напевно, жарт.

А що для вас невинність берегла?

Що ти для неї вигорів дотла?

Ось бач: йому вже сниться п'єдестал!

Ха! Знаєм, знаєм: професіонал.

Знов скомпонує, оком не змигне —
то ніякісіньке, а то вже показне.

Поезія ж — всіх розкошів ніжніш...

Будь ласка, годі. Слово — також ніж.

Сповільніть радше легковажний тон.

Є слово понад смерть і над закон.

А те, що є в житті слова інтимні?

Перед поезією встаньте, як при Гімні.

Не володіти нею прагнуть, а збагнуть.
Є пісня-лжа, є правди чиста суть,
Та кожна з них живе своїм життям
і ваша лиш тоді, як не належить вам.

3

Померла правда. І поезія у траурнім завої,
вдяглася в креп — слівце дешевих дешевіш.
Слова навперегін летять: скоріш
котре з них рани світові загоїть?

Сказати легко: «Жий!» На цій землі
так мало важить слово взагалі.
Нічого майже. «Вір, поки не вмер».
Ніч однозначна, ніби револьвер.
Вся правда зібрана в однім набої.

Тебе давно вистежує пільма
цинічним оком місяця-заблуди,
округлим, наче гонорар Іуди;
німа, але тебе вже обійма.

По вулицях тихенько ходить страх.
Так боязко ступає по землі —
вичікує удару зліва, справа?

Ах,
демократія кривава,
старий жонглер на неї упова,
вже мало не убитий, а вбива.

Плі!
Дві горлички. Манеж. Повітря свіже,
пісок і квіти, ніж, який заріже.

Плі!

Убогий янгол, янгол білокрил
на сон сховав голівоньку під крила.

Плі!

Кривавить місто порізами жил.

І пахощі вінків

та чад кадила.

Плі!

У юнок, юнаків

(будь, попеле кохання, їм легким!).

Плі!

Дитячі очі з поблизком тяжким,

персти святинь в імлі,

знаменія, блукаючі по небу,

мов погляд бога,

якому теж посада дорога.

Плі!

У дверях райського чертога —

убивцева нога.

Плі!

Палають плеса рік.

Кружля планета-куля без упину,

дурний фонтан пострілює убік,

немов для кпину.

Плі!

В людину.

Рік:

(яка підходить вам, хай буде дата).

Пане генерал,

іще немає циферблата,

котрий показував би велич

нашого розмаху:

обличчя монументів бліднуть з жаху.

Сьогодні знов розп'ято
тисячу Ісусів в місті
одразу.
Все асептичне, всі чистенькі-чисті —
згідно наказу.
Залишилося кілька комуністів.
Шкода.
Та генерал
сам собі бог.
Партію в шахи
грає за двох
і замість слів
лишень рукою махне: на завтра!
І кида:
«Не мусять любити мене.
Акурат лиш би тремтіли, почувши ім'я
мое. На тім будь воля моя.
Мат».

Білим ранком біга чорний пес. Від-
гадай, звідкіль узявся і куди він
щез. Не вгадаєш, не вгадаєш, хто ж
то відповість. Чорний пес біжить
од рана білим днем, як чорна ра-
на, звістуючи добру вість, білу-бі-
лу людську кість він несе для сво-
го пана...

Комуністи?
Так!
Для вас особливу маєм принаду:
життя за зраду
чи навпаки.
Облуда, наклепи — усе з руки,
але в цю ж мить.

Мовчати — означа себе убить.
Домовилися, отже, так за так:
хто хоче жить,
хто хоче землю гризти?
Ісусе Христе,
щось тихесенькі однак!
В петлю, на гак
ту бридь!

4

То я свічуся там, на мансарді,
шукаю свою орбіту.
То я для тебе б'юся в азарті
ритмом брутального біту.
Це ти — слово «любов»,
що його на таблиці світу
випишує крейда біла.
То я — повен наркотиків та отрут,
зболений болем душі і тіла.
А сплю з найостаннішими, либонь,
ненависть, злоба — імена цих жінок.
Це ти, мов сліпучий весни вогонь,
встаєш саялива, зелена.
Це ти — світанне світіння зірок.
Це я — той сухий листок
Поля Верлена,
зірваний вітром,
лечу вздовж твоїх стежок.
Це ти — добровісний крок.
А я — той кулак, що кидає в шок
обличчя гармонії
світу старого, що рветься до їжі гормонної,
аби продовжити вік.

Це я — отой щур, що гризе завсігда.

Це я — ота каламутна вода,
темний стік.

Ти — метелика блік
у темряві темних питань-недорік.

О солодкий Париж!

Гіркне подих і досі од твоїх вин,
а в очах дим
спалених Україн.

Що ж так жахає мене і чим?

Хотів я для тебе так ніжно зіграти в dur ¹,

Опера ², Одеон ³, Орлі ⁴, Орадур ⁵!

Полум'ям Лідіце і Кремничок ⁶

досі палає світ.

Він безнадійно хворий, його лікувати слід.

Дзижчить біля вуха всесвіту час,

немов комашня.

Бреше пані історія, географія — теж брехня.

Це трапилося не вчора.

Ку-клукс-клан вироста

до замаху на Ісуса Христа!..

О Кассіус Клей ⁷,

вільний ринг

¹ Муз. термін (*франц.*).

² О п е р а — Гран Опера — Державний оперний театр у Парижі.

³ О д е о н — театр, засн. в 1797 р.

⁴ О р л і — аеропорт недалеко від Парижа.

⁵ О р а д у р — франц. селище, знищене фашистами 10. VI. 1944 р.

⁶ К р е м н и ч к а — словацьке село, в якому за участь у Словацькому національному повстанні фашисти розстріляли 747 жителів.

⁷ К а с с і у с К л е й (нар. 1942) — американський боксер який, відмовившись від участі у війні з В'єтнамом, перейшов у мусульманство і прийняв ім'я Мухаммед Алі.

вільного бізнесу; чи дані є певні:
коли буде вбитий Мартін Лютер Кінг,
а котрі вбиті — наші кривні?

О Мухаммед Алі,

бас
alias

Робсона Поля:

хто там наступний, кого б'є доля?

О чорне шоу, чорний спів,
героїн,

ахіллесова п'ята
піднесених снів:
залиш те бліде дитя —
спало б о цій порі!

Ага, витягаєш скарги старі?

Мій хлопчику!

Чи дума про вибори справжній ковбой?

Працюй, трохи бійся. Шануй аналой.

Якось уранці підпилий вигукував на пляжі:
Хто мені заборонить?

Чхать на порядки ваші!

Захочу — то голу зірку

стягну купатися в море!

Дайте мені гульнути.

Який там до біса стрим!

Світ бридкий, наче купа банальних рим.

¹ І все-таки я вважаю... (*Лат.*) — початок фрази римського письменника Марка Катона Старшого (234—149 р. до н. е.), якою він закінчував промови в сенаті: «І все-таки я вважаю, що Карфаген мусить бути знищений».

Світ вимагає ідола?

Нехай собі його створить!

— Ceterum autem censeo...¹ —

Сенатори говорять:

Ангола нова!

І Троя впала. І Йона щез во чреві кита.

Голосую за смерть. Повільну.

За неї — сума товста.

А за комуністичні голови

хай нікому не болить голова.

Ах, як це близько. Ніби йде льодовик.

Знову руйнується все?

Потрібен рішучий захід?

Комунізм?

Червоний язик,

висунутий

на Захід!

Покинь цей світ у гущі сірих мряк,
де час — це гроші, час повзе мов рак,
де сонце дивиться на тебе мимо віч
і де зворотний плин сторіч.

Покинь його достатки, голод, чад,
покручені стожилля автострад,
до полотнянок повернись, мов брат!
Підстав обличчя польовим вітрам
і відчувай: віконце кожне там
мелодію інакшу нагава.

Там скеля є чутлива та жива,
і там для кожного знайдеться добре слово.
О дивний дощ вівса, що прошумить раптово!

Вода там як вода, холодна та дзвінка,
там сонце, мов орел, за скелями зника
та блиска, там громи шаліють без упину,
літанії читають там бори,
людину стрінеш там і пізньої пори.
Тихенько грай мелодію єдину,
шепчи тихенько в серцеві своїм:
«Де та земля прекрасна, де мій дім?»¹

Та на траві покинь старе срібло,
долонь ласкавих вирахуй тепло.
Співай так тихо, як вітрець шумить.
Ще для спочинку не настала мить.

Вітчизно пролетарська, дужа ти,
але кривавить ще твоя зірниця!
Тобі й під тягарем смертельним не спиниться.
Не мавш часу на листи,
бо треба йти
там, де вогонь виходить на вогонь,
на подих — подих.
Є світ багатих, є світ вбогих.
Тепер іди, змий кіптяву зі скронь,
світись обличчям, хоч душа зболіла.

Це ти — слово «любов»,
яке на таблиці світу
виписує крейда біла.
То я свічу там, на мансарді,
шукаю свою орбіту.
То я для тебе б'юся в азарті
ритмом брутального біту.

¹ Початок чеської народної пісні, що стала частиною Гімну ЧССР.

Один хірург накреслив карту людини:
людина зсередини (рідкісний дар!).

Бо тіло — таки мізерний футляр.

Були там пропасті і рівниці,
фльондрички і черниці,
кардинали,
що з ними спали
іменем божим,
злодії, шановані не без причини,
і далі хоч одбавляй...
Таке вирішувати ножем не можем.
Тіло жінки від тіла чоловіка
відрізняється дуже мало.
Ще наливай!
Розповім,
що було й чого не бувало.

Але назава: легко і звично
сприймай це тільки
аполітично!
Ах, усе порівняно тотожне,
не завжди, до речі.
Є під сонцем визначені речі,
знаєм те ми,

Комуніст, наприклад,
абсолютно випадає зі схеми.
То анатомії феномен безперечний:
небажаний живий
і мертвий — небезпечний.

Та годі, згине й так порода клята.
Нехай ідуть гуртом, немов телята,
а це для них не кінчиться добром.

Гей, наливай до рому ром,
отруєне отруйним бий.
А чий він буде, світ? Нічий!

Він буде наш, ото й воно!
Згинь, сатано!
Ця машинерія працює спритно.
Але гвинтівочку сховаймо в жито,
зате надаймо слово мандоліні.
Для темних справ є хлопчики сумлінні.
Оті, що за приватний рай.

А ти лишень до столу подавай
олію слів, авжеж,
що до смаку
і смерті теж!

Та бережи її, як березуть скупці!
Це — як останнє вже.
Метал — наприкінці.
Тепер віддайся чортовій доньці,
хай вродиться брехня.
Бо що таке брехня?
Це правда із короткою ногою!
Де ти найдеш її сліди? Чи є?
Ось у тобі вона — копитом б'є.

Брехня?
Мов учень над задачкою складною,
дарма рахуєш втрати.
Брехня безцінна, брате!

Отож тобі — брехня!
У певні вуха
внось її щодня;
простеж, аби потерлась правді об рукав.
Нехай не буде пава з пав.
Застав
уміти наряджатись і в рядно!
Тепер спустись на дно:
там аноніми.
А ними є
ти мимохіть,
світ надгризеш, як миша. Все лиши,
вмостися і пиши!
Ох, аноніми азбуки, таїть
мед ваших літер — анонімну їдь.

Анонім — це мім.
Стриманим жестом ледь натякне —
і цього досить. Наче утне.
Анонім завжди сам.
Анонімом бути — діло сумне.
Анонім — це маленький горбач
у душі ясній, мов кришталь.
Анонім — захований у калач
гіркуватий мигдаль.
О аноніме, квіте лукавості,
ти пектораль
на шиї зависті!

І не знає сам господь,
скільки жовчі в нім!
Навіть з хати не виходь —
схрупа анонім!
Боже анонімів,
будь при мні незмінно.

Вірно.
Анонімно.

Відтак —
те, на чому безсмертя знак,
самої мудрості злиток:
інструкція для виробництва пліток.

Варіант:
«З вітвірка зникне весь провіант».

«Цивілізація смерть несе,
пустить нам кров,
отож будь готов:
і тебе не мине, і тебе уб'є!..
(Ага, ти вже чув про все)».

«Напевно, суд страшний настає.
А простій людині нема надії».

«У верхах визрівають якісь події,
але про те ще нема вістей».

«Революція проковтне власних дітей».

Ось і кашка вже кипить. Буде кожному спожить. Світ маленький. Правда теж. Більшенької не знайдеш. Світ — мов ложечка мілка, та блискуча, та дзвінка. А хто ложечку вкраде, той нещастя наведе, і під землю пропаде, що за ним аж загуде.

Пропадуть вони всі разом, щезне кожен зокрема. Що це за зима, як снігів

нема? А коли і де сонечко зайде? Бу, бу, бу, бу, бу, бу, бу, про вербу і про курочку рябу. Бу, бу, бу...

«Привид комунізму бродить по Європі...» Спокійно, годі. Гарно ж, як ніколи: народи йдуть, мов діти зі школи, за руки узявшись, ідуть народи. А ти, Європо, мала інші пригоди. Хто хоче, тебе відтоді торка, як ти віддалась на спині бика. Ave Eugora, gratia plena ¹ тобі на себе глянути слід; де твоя врода благословенна — салом заплилий висить живіт. А твої ноги — dominus tecum ² — кажеш, невинна? Розбитим глеком негоже хвалитися між людьми. Чом така вимучена, скажи-но, кого годувала своїми грудьми? Орди Чингісхана. Пройдись по історії! Плекали твоїх дитинчат крематорії. Світилось твоє фосфоричне волосся так наго і так цнотливо, а скільки на світі вбивць розвелось, що ти спородила, діво...

«Ні! Ні! Ні! Усі ви, всі мої діти, і кормило вас моє власне тіло. То для вас моє сонце світить, то для вас нічне моє небо вкрили зорі ясні. Хто з вас голодний? Скажіть мені».

«Ми, народи всієї Землі, всіх кольорів і рас, великі й малі, звинувачуємо, та іменем світу, що народиться з болю і крові, разом з іншими стояти готові за щастя у черзі, навіть найдовшій. Та, як на те, зуб мудрості нам росте. Вовчий. Більшають

¹ Вітання (лат.).

² Сама краса (лат.).

очі нашого голоду. Але не вдасться чужому золоту більше обдурювати вбогих та кволик. Бийте на сполох!»

«Стійте! Куди ця жахлива путь, куди закутих дітей ведуть?» — «Ці діти крали, пане. Не дивіться, що малі. Змалку на ложечки задивлялись, зваблені блиском срібла. Кількість ложечок надто мала. Усе полічено, жодна не зайва, і кожна має свого хазяїна, а над ним хазяїн ложок своїх, і позбавлять їх ложки — гріх. Праведний, хто не давав, стократ праведніший той, хто не брав. Крали, пане. Знаю, звичайно, не для забав. Кожен жить хоче. Ця правда чиста, як ваші очі, та тяжча, аніж надгробника тінь: у світі, в якому замало каші, нема справедливості ложки. Амінь».

Говори завше правду,
навіть як слово лукаве
з постави
було б величаве.
Його до суті не добавляй,
наче цукор до кави.

Говори правду
навіть тоді, як очі коле.
Правди поле
нелегко пройти без докорів.
Не принижуйся до одговорів!
І не кажи:
це вирішується, мабуть,
так-то чи так-то.
А націлюйся завжди в суть
факту.

Навчися фрази уникать. Щодня
скрізь не води її, мов цуценя.
І не ховайся за авторитет,
з цитат створивши вигідний намет.

Ленін — живий,
осліплює вогонь його іронії ясний,
Ленін — дух мислі, дух боротьби.
Дивися щораз на годинник доби
і йди на півроку попереду часу.

Учись,
але не перескакуй класу,
бо комуніст — у довічній школі,
не провались!
Підіймайся терпляче східцями волі.
Чим більше знаєш,
тим менше вознося увисьь.

Не зачиняй перед горем чужим дверей
і не мрій, що за це воздасться.
Не роби з нього виграшів для лотарей.
Пам'ятай: живеш для людей,
для їхнього щастя.
Як відчуєш, що неба досяг-таки,
щезни!
Не маєш прав на приватні зірки.
Хай буде кохання твоє,
твій вірш — чесним!

Завше тих пригорнуть зумій,
що вийшли з самотності, пекла незгірш,
в інші світи,
бо зазнали вони хоч би стільки,
як ти.

Справжнє людське обличчя навчися
збагнуть.
Тих шануй, хто злу в очі прямо глянуть
зумів.

А суворим будь
тільки до ворогів.
Та над усе рідну мову люби,
рідну річ.
Вона — оксамит, меч — вона, її не каліч.
Недоречними дотиками не губи.
Розмовляй зі словами лиш наодинці.
Вибирай самоцвіти з них, не червінці.
Вони щоразу інші — слівця.
Шукай лиш слово правдиве й нове,
незрозуміле зітри,
відкинь нудне, як пусту породу.
Зате найкраще бери
з майстерні найбільшого творця:
в народу!

6

Настиг мене посеред ночі грім,
в огневі та в диму явилось Слово.
Неначе перед Каїном, багрово
розверзлись небеса... Ефект? А втім,
ні, у собі не вбив я свого брата.
Побачив лиш людину так, як є.

Час милосердний — він бере своє.
Відтоді думаю, а як вони, звірята,
що розуміють світ, оскільки в нім живуть;
живе людина в нім, наскільки світ сприймає.
Складніших карт, аніж людська, немає!
Там є й собача вірність. Як збагнуть!
Там лицемірство є. І лють. І фальш.

В собі. А голос чийсь дзижчить:

«Чимдальш
кинь це ad acta¹; дбай про сни нормальні.
Не озирайтесь в душі, як в незнайомій
спальні».

В горлянці вірша враз застрягло слово.

Лож правду замогла

та переважила життя і смерть,
як завше, на вагу свинцю. Готово.

Але було те слово: будь!

Були ми — я і слово — в парі гідній,
ще окремішньо, та судьба звела.

Тоді відчув, що світом я вагітний.

Тоді в мій вірш ти босою ввійшла.

Тоді? Ні, ні, скоріш. Був зір узор.

Я мчав до тебе наче метеор,

а з твоїм світом розминувся, глянь.
що сповнений зітхання від кохань.

Тепер вертаюсь наче з предковіч,
мов непорочно чиста гола річ.

Що маю, те ділю, ділю на всіх,

але приватним все-таки зберіг

те, що у вірші маю: лиш мольбу

про милосердя твого розуміння.

О дай мені його, як дар на іменини,

мов старовинну перлу голубу,

добуту з глини.

Я знаю і таких, що за добу

міняються частіше, ніж одіння.

Але мене вже не торкнуться зміни.

¹ Здати в архів (лат.).

Час плине. Час лікує краще од слини.
Не спиняється Землі круговерть...
Буду ласкавим до тебе завше.
Жорстоким — тої хвилини,
коли настане смерть!

За вікнами
сад.
А в саду зорепад.
Людина шукає, ходить невлад
серед нічної тьми.

Кому бути вдячним за те, що я —
частка великого «ми»?
Комуністичній партії, яка нас навча
бути людьми!

7

Не ордени. Метал, шовкові смужки...
А сам на сам, припавши до подушки,
ридати од ганьби?
Тут і поганин би
повірить міг у кару божу!
Себе самого —
де там тяжчу ношу! —
нелегко витримать ураз.
Якраз
хотів звершити подвиг без вагань,
уже й відзначили його,
а він і не збагнув — чого?
Признатись, жаль мені його.
Як поліетилен, пластичний він.
Лишіть йому іще можливість змін!

Такий, як є. Наївний. Та нехай,
не смійся з нього і не позіхай,
як буде викладати свої плани.
Аж поки перестане.
Блукай поміж словесних цих бескетъ:
мовляв, можливостей людських
не осягти!

А потім пригости
і випровади геть.

Такий він, як і кожен: прототип.
Але в нім безліч особистих хиб.
Позбудеться? Нема надій на успіх?
Життя — летючий метеор,
мчить на високих швидкостях мотор?
О погляд цей уникливий, цей усміх!
— А взагалі, якби...

А взагалі не хоче стосуватись до доби;
добу до себе пристосовує давно.
«Ах, це вже зблякло, наче знамено,
Це вже старе,
немов травневий клич-промова».
Навіщо ж так чіплятися до слова?
Метеликом спурхне. І все. Шабаш.
А виграш, мов з рулетки, був би ваш,
та ви не ризикнули, як завжди.
Як тепер з місця зрушити? Куди?

Візьмім хоча б дітей:
спочатку — крові течія,
ріка молока,
біль тіла
й чудова, зріла
рівновага грудей.

А спробуй-но
збагни
жіночі сни!

Тепер уважно стеж,
вдивляйся у дітей,
що в кому є, зумій вгадати.
Людиною нелегко стати.
І твориться вона за участю епохи.
І болю теж.
Тобі цього замало трохи.
Авжеж,
ти швидші результати передрїк?
А що то рік?
Жест часу, той стрімкий потік,
що ним, цілком можливо, одпливеш,
а хтось народиться, щоб жить;
але людина — це не мить,
не щось там випадкове,
під мірку підійти твою готове,
збагни душі людської тайники.
Людина є проектом на роки.
Людина — так — це витвір
колективний.

Закон цей тривний,
хоча простий в основі.
У нім — нічні тривоги,
очікування, роки самоти,
стремління вижити недоліки спадкові.

Людини хочу справжньої — як ти,
із плоті й крові!
Не янгола, не апарат німий,
о боже мій!
Хай плаче з туги, світиться з любові,

рида зі зла
програвший бій,
або коли краса звела,
що тайкома сміється.
Нехай її терзає страх,
як хлопчика, котрий не признається,
застуканий зненацька на грушках!

Людини хочу,
котра у щасті і в біді
завше людиною застається,—
і тоді, коли кається, і тоді,
як на сьомому небі справля іменини.

А комуніст — хіба з іншої глини?
Ні!

Глибокий доземний уклін
тим, що трудилися в ночі та дні,
тим, що з руїн підіймали наш дім.
Ні, не дамо їх на відкуп іржі.
Може, світу науки не скорилися їм рубежі,
але науку світу життям осягнули своїм.

Орден матерям. За любов і за життя.
І люблячим жінкам — золоті гори!
За те лише, що є. За їх просту й святу
ніжність — надійну точку опори
нашого всесвіту...

А діти хай кладуть собі в постелі
маленьке сонечко — блискітливу медаль,
що зайчики пуска по стелі,
цей найсолодший льодяник.
Хай кривда і печаль
відступляться од них,
жорстоке слово хай не зранить душу злом.

А пройдисвіти з партквитком,
що думають «я», але кажуть «партія»,
що кажуть «партія», а думають «я»,
хай котяться к бісу — і пісня вся!
Нетерпимість до них була терпелива —
до брехливих оракулів, серцем німих,
але ще прийде черга й на них.
Життя їх здмухне, ніби піну з пива.
Але чи слід, щоб у вірші виріс бур'ян,
мов на пустирі?

Вірш прагне іншої,
він прагне чистої зорі!

Не ордени, що палахтять святково.
О ні, не шовку смужки!
А може, вистачило б: добре слово.
Слово. Але слова — це служки
холодних міркувань,
коли їм почуття не допомгло
прийти на світ.
Та слово є, котре повік трива,
іще не мовлене устами задля втіх...
Слова. Й слова —
банальностей
наліт.
Про все це думав ти,
від цього так знеміг.

Вдягнися, витягни ключа з дверей,
ходімо до людей
і світ, який встає,
хоч привітаймо помахом негордим.
Хай кожен візьме в путь
лиш власний орден —
чисте серце своє.

Мов полотна сувій розмотує земля,
аж боляче дивитись, так боліло.
Спинися, місто. Місто б і хотіло,
та Красна площа, наче платівка, кружля,
це віхола її для танцю завела.

О, скільки снігу! Хто його відгорне?
А в ньому, як мазутна пляма, чорне
обличчя негритянського посла.

Заморська братія на мотоциклах,
захриплих і закутаних у чад,
як вовча зграя з піною на іклах,
полює на людей, мов на зайчат.

А їхні очі, наче скло, блищать,
«Столичною» наляті, блимнуть хмільно
і згаснуть упокорені, повільно.
Та хто це сміття буде вичищать?

Туристи підігріті теплим грогом —
в нім стільки спирту, що сконав би слон.
Змішались мови. О, цей Вавілон!
І камера гарчить сердитим догом.

Суворя варта, Мавзолей. І тиша тиш.
І Ленін дивиться на нас крізь часоплин.
Смички зими з посріблених ялин
тоненько й ніжно зазвучали в хорі
і дзенькнули, немов литаври, зорі.
Стривай, Москва, куди ти так спішиш?

О, як той час летить!
Ще поки подих переводжу в грудях,

Ілліч, безсмертний у радянських людях,
проблем всесвітніх розтина вузли.

І вже не знаєш, де ти, що з тобою,
і місяць висне ген над головою —
бліде нічне морозиво з імлі.

Як лине час!

Клекоче в горлах вуличок вузьких.
Я твої ночі пив, неначе квас.
Стривай, Москва, куди цей вічний біг?

О Москва!

Ще своє масло ти на частки ділиш неодміно,
щоб десь дитя сміялося щасливо,
не знаючи про голод? Так, властиво,
помножується ділення, скажи-но?

Я зазірав під білу блузку їй даремно;
уважний і спокійний мала твар.
Модель суспільства, мов годинникар,
вона складала впевнено і ревно.

Під зірками

дерева в тьмянім саду
хитались, мов п'яниці, геть оспалі.
Йшов і йшов я, не тямив, куди іду,
крізь бульвари, аж поки наприкінці
не спинився на Київському вокзалі.
Взяв в долоні обличчя — не впізнав ніхто,
і стояв, як розбите стоїть авто,
що самотньо видніється на обоччі.
І єдина велика сльоза на щоці
засвітилася, наче вулична лампа,
і не знав я, куди заховати очі,

І за жаль соромив себе стократ,
мов за кашель хронічний — таке бува...

Так знайшла мене там ранкова Москва:
мов пакунок, що ніч перебув
у бюро знахідок і втрат.

Іще день коротким був,
а сніг вологий — подібний до плачу.
І тут: «Фіалочки, фіалки!» — я почув.
Неначе музика сама,
було те слово миле та відверте.

Російська посилала так зима
столиці ніжні запашні конверти,
і розуміли всі, що в них весна.
І так жаліли тих, хто ще про те не зна.
Московські горобці негайно — річ
відома! —
спір завели, аж пір'я встало дибки.

І тут мені здалося: я дома
і ліптовські¹ тітки на празькій площі
продають оштепки².
І стали раптом ближчі та дорожчі
ці празькі вежі, без яких не можна жить,
й пісні словацькі, що до трепету люблю.

І я відчув,
як у мені сніжить
безмежне море
тихого жалю.

¹ Ліптов — місцевість у північній частині Середньої Словаччини.

² Оштепок — копчений овечий сир.

В Москві повітря стало схожим на топаз.
А в нім на граціозних каблучках
жінки мигтіли, всі на вроду хворі,
усі нараз.

Страх,
як захотів я ніжним бути до одної дами.
«Пробачте, ми ж бо незнайомі з вами».
Моя мила,
я кінь заблуканий, що розгубив підкови,
я той мандрівець, що знеміг
у плетиві доріг,
сумує за знайомими кутками,
звідкіль би міг вернутися до мами,
аби мандрівникові
заварила
міцний, пахучий чай,
котрий шумить у самоварі
і тужить, мов російське серце щире,
і щоб до нього повернулась сила
постійності та віри.

Ах, Москва!

Тобою бути повним через край —
це означало не дивитись в інший бік.
І те, що чую, — ні, не чув одвік,
не знав ніколи того,
що сьогодні знаю я.

Те, що Земля
за московським часом
вже обертається щораз частіш.
Куди дивився я раніш?
І чи в очах, подібно зорним трасам,
відбилося рубінне сяйво чисте?

Та світ голодних повинен їсти;
зневажених світ по волю сяга.
Правда убогих кривава й нага.
А інша правда в капіталу.

Звідсіль твоє «так»
і твоє «ні».

Звідсіль твої неспокійні дні!
Знаю: не йдем на бал, ані з балу.
(М'ячик земний важкенький, без міри).
Але Комунізм лиш зібрався жить.
Заохочуйте бігуна, що дола бар'єри!
Біжить він за вас і за нас біжить,
і не боїться зневіри.
Не хоче він zostаватись позаду,
хоче быть першим в ділі та слові.

Хоче спинити постійну втрату
крові
пролетаріату!

Знаю. Людство не скоро здоровим стане.
Та без вагань
лікувати світові рани —
партії завдання завдань.
І знаю я,
що російська земля
густіш, ніж зерном,
 засіяна мертвими з краю в край,
і кості побачиш, де ткнеш напропаще.

О Москва,
очі мені повитирай,
щоб світло майбутнього бачити краще.

Чекаєте гостей? Хто нині завіта?
Смерть. Вже радіє: з козирів піде.
Троянда чорна у петлиці... Сумно...
О, ви відклали шпагу! Чи розумно
Зрікатись власних вигод як на те?

Ви просто не зважаєте на неї
а чи не дивлячись приймаєте удар?
Ваш дім. Життя в нім ваше... Привілеї?
Але бува, коли і смерть — як дар.

Хай мертво річ замінить річ жива, —
життя являє обриси мінливі.
А що тоді читали ви? Слова,
слова, слова. Солодкі та манливі...
Так сарну ловчі зманюють, зовуть.
Куди слова нас прагнуть повернути?
Невже у кожному — крапелька отрути?
А є такі, що неодмінно вб'ють?

Було так тихо за дверима спальні.
І раптом — двох акордів чистих змаг:
це ви зійшлись зі шпагами в руках —
звести рахунки. Індивідуальні.

Бо меншало у тих, що мало мали
чи з волі того, що владав усім,
а в інших — горе не минало дім.
Невже пропало все, що досконале?

І вечір був. Був мертвий Гамлет
із запитанням своїм.

Убогий принц. А щодо розв'язань:
дилема ваша не умерла з вами.
Світ досі не позбавився страждань,
що стільки зрад і кривди під зірками.

Про це ви і не відали завчасу,
хоч прочитали стільки мудрих книг!
Сьогодні ваше

«бути чи не бути?» справа класу,
проблема ваша — це проблема всіх.
Висить на волосочку доля світу,
а світ людину держить у зубах?
Сліпа правдивість у руці не має ваг
і на питання Гамлета не дасть одвіту.
Час не стоїть. Іде. І нас — мільйони.
За партією Леніна встають
і на питання відповідь дають
у моноліт згуртовані колони.
Та що це знову? Дуже дивні тони,
мов наді мною водоспад гуде!
І мертвий не сховається ніде.
Та що це знову? Дзвони, пане, дзвони.
І дзвонять так, як не могли дзвонить,
у спину б'ють. А вже година пізня.
Так, отже, повернулася та пісня,
так, отже, хоч в передостанню мить.
Замало часу. Згаснуть леза свіч.
А ти блідий. Такий блідий. Дивись
і добре слухай, а про що йде річ,
можливо, все почнеться, як нова глава.
Нічого, пане,
лиш слова, слова, слова...
Та вже цілком інакші, ніж колись.

З М І С Т

I

Привітання Словаччині	5
Тінь Янка Краля	6
Федькович на березі Дунаю	10
Кетяг калини з-під Терхової	13
Асоціація	15
Словацькі мадонни	16
Імена	18
Серпневе надвечір'я на Дукельському перевалі (<i>поема-медитація</i>)	22
Повернення Лацо Новомеського	32
Вулиця Шевченка у Братіславі	34
Похвала імені	36
Дунайська балада	38
Старовинна мелодія ля мінор	40
«І все це музика, і музика...»	42
«Перекладаю вірші побратима»	44

II

Мирослав Валек. Слово (<i>поема</i> . <i>Переклад зі словацької</i>)	47
---	----

Роман Марьянович Лубкивский

СЛОВАЦКОЕ ЛЕТО

Стихотворения

Киев, «Радянський письменник», 1986

(На украинском языке)

**Редактор О. В. Лупій
Художник І. М. Крислач
Художній редактор Н. В. М'яковська
Технічний редактор А. В. Джафарова
Коректор С. І. Слабошевська**

Інформ. бланк № 2267

Здано на виробництво 18. 12. 85.

Підписано до друку 26. 02. 86. БФ 33246.

Формат 70×90^{1/32}.

Папір для глибокого друку.

Шкільна гарнітура. Високий друк.

2,93 ум.-друк. арк., 3,37 ум. фарб.-відб.,

2,94 обл.-вид. арк.

Тираж 7000 пр. Зам. 110-6.

Ціна в оправі 55 к.

Видавництво «Радянський письменник»,

252054, Київ-54, вул. Чкалова, 52.

Львівська книжкова фабрика «Атлас»,

290005, Львів-5, вул. Зелена, 20.

Лубківський Р. М.

Л82 Словацьке літо: Поезії. — К. : Рад. письменник, 1986. — 78 с.

Нова збірка відомою українського радянського поета, лауреата Республіканської літературної премії «Чуття єдиної родини» ім. П. Г. Тичини, складають вірші, написані після декількох поїздок до братньої Словаччини.

Викличе інтерес у читачів і майстерний переклад поеми видатного сучасного словацького поета Мирослава Валека.

Л 4702590200-063
М223(04)-86 БЗ.1.24.86

84Ук7-5

